

**Een nieuwe kijk op de middeleeuwse
glaschilderkunst te Gent
De vondst van glasraamfragmenten uit
het Pand.**

In het oud dominicanenklooster, het bekende "Pand" te Gent, werd op 19 april 1991 het "Museum Glasramen Pand" plechtig geopend. Men kan er voortaan een ruime selectie bezichtigen van de merkwaardige glasraamfragmenten die in 1982, tijdens de restauratie van het gebouw, werden gevonden.

Om deze kunsthistorisch belangrijke archeologische vondst toegankelijk te maken voor het publiek, werd, op initiatief van Staatssecretaris Jos. Dupré, een overeenkomst afgesloten tussen de overheidsparastatale de Regie der Gebouwen, die verantwoordelijk was voor de restauratie van het Pand, en de privé-onderneming Bekaert. Deze bekende multinational uit Kortrijk trad als sponsor of mecenas op en maakte de realisatie van het museum mogelijk. Ook de Koning Boudewijnstichting heeft daartoe bijgedragen.

De glasraamfragmenten staan voortaan in een passende en stemmige omgeving tentoongesteld. Voor dit klein museum, dat uniek is in zijn soort, heeft de Regie der Gebouwen immers de oude sacristie van het klooster ter beschikking gesteld.

Guido Bral, kunsthistoricus bedrijvig in de sector van de architectuur- en interieur-restauratie, die in het Pand aan het werk was toen de glasraamfragmenten in oktober 1982 werden gevonden, heeft zich van het eerste ogenblik af voor het behoud ervan ingezet. Hij begon met het classeren en bestuderen van de talrijke fragmenten en was spoedig overtuigd van hun uitzonderlijk belang. Professor A. de Schryver werd bij het onderzoek van de vondst betrokken. Na gezamenlijk een eerste evaluatie en interpretatie van de kunsthistorische betekenis van de fragmenten te hebben afgesloten, werd de ontdekking en de resultaten van de eerste studie ervan nationaal en internationaal bekend gemaakt, voornamelijk door een mededeling aan de Klasse der Schone Kunsten van de Koninklijke Academie van België in 1986 en, o.m., op het 14de internationaal colloquium van het "Corpus Vitrearum" in Amsterdam in 1987. Later werd ook Professor Yvette Vanden Bemden van de Universitaire faculteiten van Namen, internationaal secretaris van het

A. DE SCHRYVER

"Corpus Vitrearum", bij het verder onderzoek van de vondst betrokken. Uit de samenwerking van deze drie auteurs kwam een eerste algemene analyse en situering tot stand. Die werd ter gelegenheid van de opening van het glasramen-museum door De N.V. Bekaert in boekvorm uitgegeven. Dit werk, dat gelijktijdig in een Nederlandse, Franse en Engelse uitgave verscheen, biedt meteen een ruime illustratie in kleur van een groot aantal stukken uit die vondst. Het verscheen onder de titel "Drolierieën te Gent. De vondst van middeleeuwse glasraamfragmenten uit het dominicanenklooster."*

Bij de officiële opening van het nieuw museum en op de pers-conferentie die eraan voorafging en die door de N.V. Bekaert op touw was gezet werden verschillende toespraken gehouden. De heer G. De Neve, adviseur op het Kabinet van Staatssecretaris Jos. Dupré, sprak er namens de heer Staatssecretaris. Ook de Heer R. Van Quaquebeke, Schepen van Cultuur van de Stad Gent en de Heer J. Rath, Algemeen Secretaris van de N.V. Bekaert hebben er het woord gevoerd. Sprekend in naam van de drie auteurs van het boek en van allen die bij de realisatie ervan en bij de behandeling en presentatie van de glasraamfragmenten waren betrokken geweest, heeft Professor A. de Schryver bij die gelegenheid voornamelijk de betekenis en het belang van de vondst van het Pand toegelicht. Dit deel van zijn toespraak dat hij ter publicatie aan onze "Handelingen" heeft aangeboden wordt hierna ongewijzigd in zijn aansprekende vorm gepubliceerd. Met het oog op deze publicatie werden er in voetnoot enkele toelichtingen en verwijzingen aan toegevoegd.

*
* * *

Vanuit Keulen kwamen zich op deze plaats, enkele jaren voor 1228, de eerste dominicanen in Gent vestigen¹. Ik zal niet uitwijden over hun eerste behuizing en de uitbreiding ervan met het aanpalend goed der uten Hove's naast Sint-Michielskerk. Met het overnemen van dit goed beschikten de dominicanen over de oude gebouwen waar, door de uten Hove's, het hospitaal werd gesticht dat naar de Bijloke-gronden buiten de stadsomwalling werd verplaatst.

---

* De titels van de Franse en Engelse uitgave van het boek luiden respectievelijk: *Drôleries à Gand. La découverte de fragments de vitraux médiévaux au couvent des dominicains. - Gothic Grotesques in Ghent. The Medieval Stained-Glass Fragments found in the Dominican Monastery.*

¹ W. SIMONS, *Stad en apostolaat. De vestiging van de bedelorden in het graafschap Vlaanderen (ca. 1225-ca. 1350)*, Brussel, 1987, (*Verhandelingen Koninklijke Academie, Klasse der Letteren*, nr. 121), pp. 108-109.

DE MIDDELEEUWSE GLASSCHILDERKUNST

Nieuwe kloostergebouwen zouden worden opgericht. De kerk eerst, ten zuiden van het beschikbare terrein: het werd een merkwaardige gotische zaalkerk². De bouw ervan werd wellicht rond 1280 voltooid. Ook de sacristie, naast het koor van de kerk, de ruimte die vandaag glasramen-museum wordt, ontstond in die vroegste bouwcampagne³.

De verdere uitbreiding en aanpassing van het eigenlijk klooster ontwikkelde zich dus tussen de merkwaardige gotische zaalkerk, die ongelukkig in 1860 gesloopt werd, en de parochiale Sint-Michielskerk. Niet de Sint-Michielskerk van nu maar de romaanse kerk van de 12de eeuw die pas zou verdwijnen bij het bouwen van de zeer late Sint-Michielskerk die we kennen.⁴ De vertrouwde oude gravures van het Pand illustreren dus wel goed de inplanting van de gebouwen maar, tot het einde van de middeleeuwen, was het stadsbeeld toch heel anders toen de romaanse kerk ten Noorden nog de tegenhanger was van de gotische kloosterkerk.

---

² Zaalkerken vonden de dominicanen bijzonder geschikt voor predicatie omdat niets er het zicht over de hele ruimte belemmerdde.

³ Deze sacristie van twee traveeën is de oudste bewaarde zaal van het Pand. Ze werd samen met de kerk in de 13de eeuw opgetrokken en stond in verbinding met het koor van de kerk. Haar oorspronkelijke overwelfing werd in de 14de eeuw door de huidige vervangen. In de loop van de tweede helft van de 15de eeuw werden die gewelven beschilderd. Steekproeven, die men tijdens de restauratie had ondernomen, hadden het bestaan van die schilderijen, onder meerdere kalklagen aan het licht gebracht. Wellicht waren die sinds de troebelen van de 16de eeuw overschilderd. Ze werden nu zoveel mogelijk opnieuw vrijgemaakt en gefixeerd. Men ziet er o.m. de H. Dominicus uitgebeeld en musicerende engelen. Sommige delen van de gewaden van de engelen vertonen een plooienspel van uitzonderlijke kwaliteit. Deze gewelfstofferings is dan ook bijzonder waardevol en tevens representatief voor een type van schilderijen waarvan slechts zeldzame voorbeelden bewaard bleven. Hoewel het geheel niet volkomen gaaf en ongehavend tot ons is gekomen kan men zich, bij het zien van de huidige toestand, het fraai en kleurrijk oorspronkelijk uitzicht van de gewelven vrij goed indenken. Zie W. SIMONS, G.J. BRAL, J. CAUDRON, J. BOCKSTAELE, *Het Pand. Acht eeuwen geschiedenis van het oud-dominicanenklooster te Gent*, Tielt, 1991, pp. 73-76 met 6 kleurafb. van de schilderijen.

⁴ Begonnen in de 15de eeuw aan de Westzijde. Het laat-gotisch koor werd pas in 1623-1650 opgericht! F. DE POTTTER, *Gent van den oudsten tijd tot heden*, dl. 7, Gent, 1893-1894, pp. 384-401; *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Stad Gent*, deel 4na, Gent, 1976, pp. 460-464 (met voornaamste vroegere bibliografie, op DE POTTER na); B. DE KEYZER, *De St. Michielskerk te Gent*, Gent, 1979, pp. 5-26.

A. DE SCHRYVER

Met behoud van enkele resten van vroegere constructies, werd de vleugel langs de Leie, met o.m. deze kapittelzaal⁵, in de 14de eeuw opgericht. De binnenhof hier vlakbij was aan de straatzijde afgesloten door een meer bescheiden gebouw, evenwijdig met deze vleugel. Het vormde, zoals deze Leie-vleugel, een rechte hoek met de zijgevel van de kerk tegen dewelke het kwam aansluiten.

In 1474 werd die straatvleugel langs Onderbergen aanzienlijk uitgebreid. Dank zij de steun verleend door Margareta van York, echtgenote van Karel de Stoute, werd langs de bestaande straatvleugel, aan de kant van de binnenhof een gebouw opgetrokken, waarvan de hertogin zelf de eerste steen kwam leggen.⁶ In die vleugel van Margareta van York werd op de eerste verdieping de bibliotheek ingericht die zij ook zou begiftigd hebben. Boven de bibliotheek van zeven overwelfde traveeën, kwam nog een tweede verdieping.

Vooraleer de bevoering kon gelegd worden van de lokalen boven de bibliotheek, dienden uiteraard de gebogen gewelfvlakken eerst te worden opgevuld. Bij de zavel die hiertoe werd gebruikt werd op bouwplaatsen vaak allerlei klein afvalmateriaal gestort dat in de nabijheid lag en dat men toch op een of andere wijze moest zien kwijt te spelen. In oktober 1982, bij de restauratie van die vleugel moest die opvulling uit de 15de eeuw, de onderlaag dus van de bevoering van de tweede verdieping, boven de gewelven van de bibliotheek, verwijderd worden. Tussen de zavel en ander materiaal van die opvulling, kwamen bij dit werk de glasraamfragmenten aan het licht.

Hoe kwamen die glasstukken en scherven van glasramen daar terecht? Die plaats zelf en de kennis van het gebouw en zijn geschiedenis suggereren een verklaring die wij voor vrij waarschijnlijk houden.

De bibliotheekvleugel kwam tegen de Noordflank van de kerk aansluiten en het is in de twee traveeën van het gebouw, in de onmiddellijke nabijheid

---

⁵ Het is in de oude kapittelzaal van het dominicanenklooster dat de zitting plaats vond waarop deze uiteenzetting werd gehouden.

⁶ Een koperen gedenkplaat die in het kloosterpand in de muur van het gebouw was aangebracht herinnerde hieraan. Die eerste steenlegging geschiedde "Int jaer M. CCCCLXXIIII, up den Derthienavend..." Gelet op de Paasstijl, dus op 6 januari 1474 en niet 1473 zoals de meeste auteurs aangeven. De gedenkplaat is verloren gegaan, haar stenen omlijsting is nog terplaatse in de muur te zien. Het opschrift is gepubliceerd: F. DE POTTER, *Gent van den oudsten tijd tot heden*, deel 8, Gent, 1901, pp. 104-105. Het lange opschrift zinspeelt ook op nodige verstevigingswerken aan de kerk die dank zij de steun van de hertogin konden worden uitgevoerd en op kostbare geborduurde liturgische gewaden die zij aan het klooster schonk.

DE MIDDELEEUWSE GLASSCHILDERKUNST

van de plaats van die aansluiting dat de vondst gebeurde. In het deel van de zijgevel van de kerk waar de bibliotheekvleugel bij kwam aansluiten waren er twee vensters die, door het optrekken van het nieuw gebouw, hun functie zouden verliezen. Uit die vensters zou geen licht meer in de kerk vallen daar zij nu rechtstreeks uitgaven op de binnenruimte van het nieuw gebouw. Beroofd van lichtinval, waren hun glasramen trouwens niet meer leesbaar en dus eveneens zonder nut geworden. Men besloot die twee vensters te dichtten. (Het had ook geen zin dat men vanuit de verdieping van de nieuwe vleugel door de beglazing heen uitzicht zou hebben in de kerk.)

De glasramen moesten dus vooraf gedemonteerd worden. Bij dergelijke situaties was het gebruikelijk dat men de panelen en onderdelen ervan recupereerde met het oog op herbruik. Dit zal hier ook gebeurd zijn. Bij dit werk werden wellicht bepaalde panelen gebroken of beschadigd en werden de stukken achtergelaten. Dit gebeurde voor men begonnen was met de opvulling van de gewelfvlakken van de bibliotheek. De stukken die gemaakt waren moesten zelfs niet opgeruimd of afgevoerd worden indien men die met ander puin ter plekke kon laten verdwijnen tussen de zavel die boven de gebogen gewelfvlakken werd gestort om een behoorlijke onderlaag te hebben voor het leggen van de bevloering van de tweede verdieping. Wellicht werden toen nog meer stukken gemaakt omdat men vooraf van die opgeofferde fragmenten zoveel mogelijk het lood heeft gerecupereerd dat gemakkelijk opnieuw bewerkt en herbruikt kon worden! Tussen die paar duizenden glasstukken en scherven lagen er inderdaad nauwelijks enkele loodresten.

Het geleidelijk sorteren van de duizenden stukken en het aan elkaar puzzelen van schijnbaar onbeduidende scherven tot leesbare en boeiende beeldfragmenten maakte het onderzoek mogelijk van de aangewende technieken, van de stijl en van de motieven. Er bleek al vlug dat we te maken hadden met bijzonder merkwaardige resten van beglazingen van de 13de en voornamelijk van het begin van de 14de eeuw⁷. Het feit dat, van de glasschilderkunst uit onze gewesten niets bewaard bleef uit die periode, maakt van deze vondst een bijzonder waardevol unicum waaruit heel wat af te leiden valt. Het is bijna alsof men de grote lijnen van een verloren en vaak vergeten hoofdstuk van onze kunstgeschiedenis nu aan de hand van concrete overblijfselen kan reconstitueren. Dat de historische en archeologische waarde en betekenis van die overblijfselen samengaat met, en ten dele ook berust op hun esthetische kwaliteit is ons een vreugde te meer.

---

⁷ Er kwamen ook enkele schaarse doch goede fragmenten uit de 15de eeuw voor.

A. DE SCHRYVER

Om de waarde en de betekenis van de nu voorliggende fragmenten te vatten moet men ze in de geschiedenis van de glasschilderkunst en in de algemene kunsthistorische context van de tijd situeren.

In de 13de eeuw opent de gotische architectuur zich steeds meer voor het licht. De nooit geziene afmetingen die de vensters aannemen, plaatsen de glazeniers, en in feite ook de bouwheren, voor een geweldige opgave. Het hele venster als één fonkelende kleurenmozaïek blijven opvatten zoals het tot dan toe was geweest, kon niet aangehouden worden. Men wilde trouwens ook meer licht laten binnenstromen in het gebouw. Zo ontstonden nieuwe formules van beglazingen. Het gebruik van gekleurd glas, dat dubbel zo duur was als blank glas, ging men beperken en uitsluitend gebruiken voor de religieuze scènes of figuren die het iconografisch programma had voorgeschreven. Daarboven en daaronder kwamen panelen van blank glas die met eenvoudig, vaak louter lineaire motieven in grisaille werden versierd. Een zeer aanzienlijk deel van de grote vensters werd met zulke panelen afgesloten. Meteen werden in de glasschilderkunst nieuwe mogelijkheden opengesteld voor die grote variatie in de ornamentiek, die trouwens de hele kunstproductie van de tijd kenmerkt.

Het type van beglazing, de aard van hun versieringen en decors werden dus ingegeven door esthetische overwegingen en stilistische wetmatigheden, al of niet verstrengeld met economische motieven. Bij de dominicanen kon ook het nastreven van eenvoud en soberheid mede de aard van uit te voeren glasramen hebben bepaald, met het oog op de naleving van de voorschriften die binnen de orde hiertoe waren uitgevaardigd⁸. Die decoraties van grisaille op blank glas konden inderdaad soms met een sobere eenvoud worden aangewend, wat de kwaliteit van directe en gevoelige lijnvoering niet uitsluit. De overvloed aan fantastische motieven die de vondst biedt lijkt daarentegen wat moeilijker te verzoenen met voorschriften van soberheid en eenvoud. Het kwam eveneens soms voor dat er, omwille van de soberheid, ook voor de hoofdfiguren van het gebruik van kleuren werd afgezien. Uit de hier gevonden fragmenten blijkt dat bepaalde figuren, die niet tot het decoratief bijwerk maar tot de hoofdvoorstelling moeten hebben behoord, 'eenvoudig op blank glas in grisaille waren gepenseeld. Andere figuren blijken dan weer in kleur te zijn uitgevoerd en voor gekleurde achtergronden te zijn opgesteld.

---

⁸ Zo o.m. de voorschriften bekrachtigd door het generaal kapittel dat in 1263 in Parijs werd gehouden. G. MEERSSEMAN, *L'architecture dominicaine au XIIIe siècle. Législation et pratique*, in: *Archivum Fratrum Praedicatorum*, 16 (1946), pp. 136-190; R.A. SUNDT, "Mediocres domos et humiles habeant fratres nostri": *Dominican Legislation on Architecture and Architectural Decoration in the 13th Century*, in: *Journal of the Society of Architectural Historians*, 46 (dec. 1987), pp. 394-407.

DE MIDDELEEUWSE GLASSCHILDERKUNST

1. Engel, symbool van de evangelist Mattheus (circa 1330).
Fragment van medaillon van 21 cm diameter.

A. DE SCHRYVER

2 en 3. Fragmenten van twee medaillons van 21 cm diameter met drolerieën (begin 14de eeuw).

4. In rechthoek ingeschreven medaillon met drolerie (begin 14de eeuw). 10 x 11,5 cm.

DE MIDDELEEUWSE GLASSCHILDERKUNST

5 en 6. In rechthoeken ingeschreven achtlobbige lijsten met drolerieën (circa 1320-1330). 10,2 x 8,8 en 10,5 x 10 cm.

7, 8 en 9. Vierlobben met drolerieën (circa 1320-1330). 12,7 cm (hoogte en breedte van volledig vierlob).

A. DE SCHRYVER

10. Fragmenten van architecturen (circa 1320-1330). Toepassing van afhalingstechnieken, o.m. voor de ranken die de donkere grisaille-grond sieren. Van boven naar onder resp. 16,5 x 10,8; 17,9 x 11,7 en 13 x 12,7 cm.

DE MIDDELEEUWSE GLASSCHILDERKUNST

Uit hetgeen gezegd werd over de omstandigheden van de vondst, zullen u wel de beperkingen van deze collectie glasraamfragmenten duidelijk zijn geworden. Een volledig tafereel of een onbeschadigde figuur zijn nauwelijks aanwezig. En toch biedt de vondst bijzonder fraaie fragmenten en een zeer merkwaardige verscheidenheid en rijkdom aan motieven en gegevens. Door analogie met gekende voorbeelden, uit het Franse maar ook uit het Engelse en Duitse glasramen-patrimonium en door behoedzame interpretatie leveren die ons meteen een hele rits gegevens op over de aard en de kwaliteit van het werk van de Gentse glazeniers op het einde van de 13de en voornamelijk tijdens de eerste decennien van de 14de eeuw.

Buiten het soms heel verfijnde bladwerk, de heraldische, geometrische en andere randmotieven, blijkt het decoratieve vocabularium van de glazeniers die hier hebben gewerkt bijzonder rijk te zijn geweest aan droleriemotieven. Dit verklaart de titel "Drolierieën te Gent" die voor het boek werd gekozen. "Drolierieën"? Het is de term die de moderne kunstgeschiedenis gebruikt voor die fantastische, hybridische, doch ook soms realistische figuurtjes die, voornamelijk in de 13de en 14de eeuw, in de marges van de verluchte handschriften getekend of geschilderd werden⁹. Het verschijnsel is eigen aan de tijd: men vindt de drolierieën toen zowat overal in de kunst terug: in de sculptuur bij voorbeeld of in werken van meerdere takken van de sierkunst en de kunstnijverheid, zoals hier nu in de glasschilderkunst. In dergelijke, vaak irrationele motieven schijnen kunstenaars zich ongeremd te hebben overgegeven aan hun verbeelding en hun fantasie, aan buitenissige invallen of ook aan speelse humor of milde ironie bij het aanschouwen van de menselijke gedragingen, bij het observeren van het gewone leven van elke dag. Dit genre, als ik het een genre mag noemen, heeft bijzonder gebloeid in Engeland, in onze gewesten en in het Noorden van Frankrijk. Dat we die motieven overvloedig aantreffen in onze glasvondst schijnt erop te wijzen dat ze bij ons, ook door de glazeniers bijzonder geliefd waren.

Als men de hier gevonden drolierieën bekijkt ziet men wel dat ze ten dele teruggaan op de vreemde imaginaire fauna van de romaanse kunst. De geslotenheid en onberoerdheid van sommige van deze drolierieën schijnen nog de romaanse geest en traditie op te roepen. De guitige lichtvoetigheid van

---

⁹ De Franse term "drôlerie" zelf is niet middeleeuws. Hij komt pas vanaf de 16de eeuw voor en is rabelaisiaans van oorsprong. - Over kunst- en cultuurhistorische betekenis en belang van de drolierieën zie vooral: J. BALTRUSAITIS, *Réveils et prodiges. Le gothique fantastique*, Parijs, 1960; V.-H. DEBIDOUR, *Le bestiaire sculpté du moyen âge en France*, Parijs, 1961; L.M.C. RANDALL, *Images in the Margins of Gothic Manuscripts*, Berkeley en Los Angeles, 1966.

A. DE SCHRYVER

andere, daarentegen, horen wel thuis in de wereld van de gotiek die dichter staat bij de natuur en oog heeft voor de werkelijkheid op zich. Ze getuigen van een vrije en frisse benadering van de realiteit, van de drang ook om het leven weer te geven ook al geldt het een vluchtig moment van een heftige of dartele beweging.

Algemeen kan men stellen dat, in het perspectief van de latere vormevolucie en van de groeiende verruiming van de waaier van de uit te beelden thema's en onderwerpen, het spel der drolerieën een heel bijzondere betekenis heeft gehad in de kunst van de 13de en vooral van de 14de eeuw als kiem en aanzet van latere ontwikkelingen. Dat ook de glazeniers in Vlaanderen aan dit proces hebben deel gehad, is wel volkomen nieuw.

Zo is ook volkomen nieuw, dat een type van droleriepanelen, bekend door een beglazing in Saint-Quentin, en dat als een intrigerend alleenstaand geval gold in de Franse glasschilderkunst, nu ook in Gent blijkt te hebben bestaan.

Nieuw ook dat de beglazingen die Rogier Van der Weyden uitbeeldt bij het weergeven van de kamer waar Sint Lucas de Maria schildert, motieven vertonen die letterlijk terug te vinden zijn in de Gentse glasvondst. Het type drolerieranden die het schilderij illustreert kan best eigen zijn aan de productie van onze gewesten. Voor zover bekend heeft men nergens kennis van analoge produkties.

Dit zijn maar een paar voorbeelden uit de reeks boeiende vaststellingen die konden worden gemaakt. Te lang ben ik bij die drolerieën blijven staan, terwijl andere aspecten van de vondst minstens evenzeer aandacht verdienen. De architecturen bij voorbeeld, die deel uitmaakten van de nissen en baldakijnen waarin de personages of taferelen stonden opgesteld en, tenslotte, die figuren zelf. De ene en de andere zijn vaak van zeer goede kwaliteit. Deze kwaliteit en de volkomen beheersing van diverse technieken die men vaststelt, wijzen op de activiteit in Gent van een aantal geroutineerde en bijzonder getalenteerde glazeniers, die een goed, en misschien wel lang gevestigde traditie voortzetten. Een belangwekkende vaststelling!

De prachtige engel, symbool van de evangelist Mattheus, en de fragmenten van draperingen van meer belangrijke figuren zijn allen door enkele zeer bedreven handen gepenseeld. In de veelheid van de decoratieve elementen komen, naast buitengewoon goed gevatte en zeer expressieve figuren, vaker al eens stukken voor van wat minder bedreven of minder begaafde handen. Dit laat zich licht verklaren. Door de omvang van het werk aan de toenmalige beglazingen was de meester-glazenier aangewezen op een

DE MIDDELEEUWSE GLASSCHILDERKUNST

vrij complexe werkverdeling. De omstandigheden waarin hij zijn kunst moest uitoefenen waren heel verschillend van die waarin veel andere kunstenaars of ambachtslieden werkten. Ze gelijken op die van de loges of bouwhutten van de metselaars en van de steenhouwers op de middeleeuwse bouwplaatsen. Er konden op eenzelfde bouwplaats gemakkelijk meerdere meester-glazeniers aan het werk zijn, elk met hun gezellen en andere helpers.

Om zich een idee te vormen van de omvang van de uit te voeren opdrachten, volstaat het te bedenken dat, voor een enkele venster van de kerk van de dominicanen hier, er al 40 rechthoekige panelen nodig waren van 70 cm hoogte om de lichtbanen tussen de monelen af te sluiten. Daarbij kwamen nog de meer ingewikkelde panelen die het maaswerk aan de spits van de venster en van de lancetten zouden afsluiten. (De vensters waren 9.50 m hoog, 3.60 m breed).

De studie van deze vondst moet ook een feit onder de aandacht brengen dat onze historische kennis, ook wel zonder die vondst kon vaststellen maar dat al te zeer vergeten en verwaarloosd wordt. Het feit namelijk dat, in een stad zoals Gent, na Parijs de meest bevolkte stad benoorden de Alpen in de periode die ons hier bezighoudt, dat in die stad de niet zelden drukke bouwactiviteit van de 12de, 13de en 14de eeuw niet denkbaar was zonder de aanwezigheid van bekwame en ervaren glazeniers. Buiten enkele schaarse namen in de archieven en o.m. de vermelding van glazeniers uit Gent die in Doornik, Rijsel, Dowaaï en Kamerijk aan het werk waren, weten we zeer weinig over hun aantal en hun activiteit. De hele artistieke productie die ze moeten hebben voortgebracht heeft de historische wisselvalligheden niet overleefd. Dat een van die historische wisselvalligheden er dan toch voor gezorgd heeft dat enkele resten van hun werk ons werden teruggeschonken na meer dan vijf eeuwen onvermoed en verborgen bestaan tussen deze muren, kan ons slechts verheugen, ook al laat die vondst ons pas beter inzien hoe groot het verlies wel is dat de produkten van deze meest kwetsbare van alle kunstakken in onze gewesten heeft geleden. Het maakt tevens duidelijk hoe verantwoord en gelukkig de initiatieven waren die deze kostbare vondst thans toegankelijk maken, en hoe groot de verantwoordelijkheid en eervol de taak van hen die er zullen zorg voor dragen.

A. DE SCHRYVER